

Demokracija i etika (I)

Uz temu

Radovi što ih donosimo u ovom i sljedećem broju časopisa pod skupnim naslovom Demokracija i etika, izlagani su na istoimenom međunarodnom simpoziju koji je održan u okviru 12. Dana Frane Petrića u Cresu, 22–24. rujna 2003. Simpozij je u trodnevnim raspravama okupio 73 predavača iz 14 zemalja, s četiri kontinenta, a predavanja su se održavala na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku. U tradicionalno interdisciplinarnom dijalogu, što je zaštitni znak creskih skupova, okupili su se filozofi, sociolozi, politolozi, pravnici i drugi društveni i prirodni znanstvenici iz raznih zemalja i dijelova svijeta. Dio izlaganja bit će objavljen u časopisu Synthesis philosophica, a tematski će blok u cjelini biti objavljen u zasebnom zborniku radova.

Polazište je tematskoga bloka promišljanje i rasprava dosega i značenja demokratskoga prevrata koji je koncem 20. stoljeća doveo do semantičke pobjede demokracije u cijeloj Europi. U tom je horizontu nakana organizatora skupa, koji je pao u plodno vrijeme uoči izbora u Hrvatskoj 23. studenoga 2003., bila kritičko rasvjetljavanje procesa demokratizacije pod etičkim aspektom. Prije svega, čini se važnim u sklopu izgradnje liberalne demokracije analizirati moralnu krizu koja se postupno širi u srednjoeuropskim i istočnoeuropskim postkomunističkim društvima, ali koja je očito zamjetna i u razvijenijim demokratskim sredinama na Zapadu i Istoku. Uostalom, vezano za pojavu demokracije u antičkoj Grčkoj, o svojevrsnoj moralnoj krizi i rasapu supstancijalne čudorednosti polisa najbolje svjedoče upravo filozofske rasprave o pravednosti i ethosu između sofista, s jedne strane, te Sokrata i Platona, na drugoj strani. Pitanja očito nisu izgubila na aktualnosti niti danas, uz sve mijene koje su se zbile na samom pojmu i modelu demokracije.

Zacijelo je liberalna demokracija ideal moderne političke samoorganizacije društva. Rasprave na simpoziju pokazale su da nije dovoljna samo puka forma nego se teži za etički kvalificiranim modelom demokracije, dakle onim oblikom koji je zasnovan na principima pravednosti. Tako su u žarištu razmatranja na skupu dospjela pitanja o etičkom patriotizmu, plemenitoj laži, medijskoj demokraciji, problematici vrednota, demokratskom odgoju, odgoju za ljudska prava i pravnoj državi, pluralizmu i demokratskom proceduralizmu, ulozi religije u liberalnoj ustavnoj državi, ljevici i desnici, partitokratskoj vladavini, te mnogim drugim aspektima demokracije.

Pod vidom traženja poveznica između etike i demokracije, na vidjelo izlazi misao kako zahtjev za više demokracije nužno traži i više ethosa. Očito je da vrijedi i obratno; utemeljena i uvjerljiva etika u svojem diskursu pretpostavlja demokraciju i demokracičnost kao metodu i sadržaj, dakle ne samo kao puko proceduralno pitanje. Na simpoziju je poglavito otvorena rasprava o suvremenim problemima demokracije i etike u kontekstu globalizacijskih procesa, što se zrcale u razvijenim oblicima zapadnih društava liberalne provenijencije.

Jednako su tako na vidjelo izašle osebuje poteškoće pred kojima su se našla društva u izgradnji demokratskih institucija, poglavito u postkomunističkim zemljama.

Središnje pitanje što se otvara pred oblikovanjem demokratskog društva polazi od dvojbe, je li moguće izgraditi pravno dobro uređeno društvo pod vidom etičke neutralnosti – bez ethosa. Prema naslijeđenoj filozofskoj pojmovnosti, to pitanje zrcali klasičnu dilemu o prvotnosti pravnih principa ili etičkoga dobra, dobra života u Aristotelovu smislu. Mogu li proklamirane liberalne političke vrednote osobne slobode, društvenog pluralizma i političkog konstitucionalizma biti ozbiljene uz isključivanje etičkih vrednota i moralnoga, normativno uređenog univerzuma?

Poimajući demokraciju u tradicionalnom značenju vladavine naroda, pitanje se odnosi na ethos subjekta zajednice, što se samoustrojava kao vlast. U ethosu se nalazi supstancija koja kvalificira za samovladanje, ili Kantovim izrazima: demokratska punoljetnost naroda, građana, te njihov odnos prema općem dobru. U prvom nastavku znamenitog filozofskog nacrtu K vječnom miru, Kant piše o građanskoj vrsnosti za vlastito zakonodavstvo; radi se o osposobljenosti građanina za ideju općosti principa pravednosti, ostvarenja općega dobra.

Premda skup nije zaključen nekim pisanim proglasom ili deklaracijom o stanju demokracije, opće je mnijenje sudionika bilo da raspravu treba nastaviti i proširiti, što i činimo u daljnjim nastojanjima časopisa i drugih medija. Premda neki teoretičari tvrde kako je demokracija politički oblik koji pripada kraju povijesti, bjelodano je da niti demokracija nije dosegla svoje krajnje granice niti se povijest približila svojem svršetku. Ostaje još neispisanih listova i neodgovorenih pitanja, a ovaj tematski blok može posvjedočiti o širini i razmjeru onoga što o demokraciji u odnosu na etiku valja promišljati i tražiti.

Pavo Barišić